

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	16 Gorffennaf, 2018
Pwnc:	Strategaeth Gwrth Diodi
Aelod(au) Portffolio:	
Pennaeth Gwasanaeth:	Ned Michael
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Elliw Llŷr 01248752137 ElliwLlŷr@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Pob aelod lleol

A – Argymhelliad/Argymhellion a Rheswm/Rhesymau
<p>Argymhellir bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo:-</p> <p>A1. y Strategaeth Gwrth Diodi A2. ac bod Gwasanaethau yn cynnwys y Strategaeth fel amcan o fewn Cynllun Darparu Gwasanaeth yn flynyddol.</p> <p>Rhesymau Fel bod modd ymateb yn Gorfforaethol i'r angen i ddelio gyda tlodi o fewn cymunedau Môn gan hyrwyddo perchnogaeth Gwasanaethau ac i gydweithio gydag ein partneriaid allanol.</p> <p>1.0 Cefndir 1.1 Mae tlodi yn effeithio canran uchel o'r boblogaeth ac fe welwn ddatganiadau dyddiol yn y wasg o sut mae tlodi yn cael effaith drwy gostau byw uwch, cyflogau a chyfleoedd gwaith isel sydd yn atal pobl rhag ymgymryd yn llawn o fewn eu cymunedau. 1.2 Mae'r Strategaeth Gwrth Tlodi yn ein cychwyn ar siwrne i godi ymwybyddiaeth o faterion tlodi a sut gallwn gyd weithio i daclo tlodi. Mae'r Strategaeth yn cynnig diffiniad corfforaethol o dlodi ac yn gosod gweithgaredd cyfredol dros gyfnod o amser yn ôl tymor byr, canolig a hir 1.3 Mae llawer o weithredu yn digwydd yn barod ac mae'r Strategaeth yn cynnig modd o gydlynu hyn dan un ymbarél 1.4 Yn dilyn cyfres o gyfarfodydd gyda Penaethiaid a Rheolwyr mae'r Cynllun Gwaith yn tynnu yng nghyd ychydig o'r gweithgareddau</p> <p>2.0 Ymateb yn dilyn cyfnod ymgynghori 2.1 Mae ymgynghori wedi digwydd drwy safle we y Cyngor, cyfryngau cymdeithasol a linc wedi ei yrru at prif bartneriaid. O'r ymatebion roedd pob un yn ymateb ar ran sefydliad. Mae'r crynodeb isod:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mae pawb yn cytuno gyda pwrpas y Strategaeth

- Gan ddefnyddio data sydd yn berthnasol i Ynys Mon gellir cael gwaelodlin a ellir ei ddatblygu yn bellach
- Mae ymatebion yn dangos bod gan y Cyngor rol ganolog mewn cydlynu a chael effaith ar dlodi. Mae rhai ymatebion yn benodol i wasanaethau ac byddent yn cael eu rhannu gyda hwy.
- Mae'r trydydd sector a phartneriaid yn cydnabod bod ganddynt rol mewn delio gyda thlodi ac yn barod i weithio hefo'r Cyngor.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod ac/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Mae'r Cynllun Corfforaethol, 2017-2022 yn nodi bod angen 'Sicrhau bod gwasanaethau'r Cyngor sydd wedi'u dylunio i fynd i'r afael â thlodi wedi'u cydlynu'n effeithiol'. Byddai peidio cyflwyno Strategaeth yn golygu na fyddai posib cyflawni hyn neu byddai ymatebion yn ddarniog.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Gan ei fod yn amcan o fewn y Cynllun Corfforaethol, 2017-2022.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA) (mandadol)	Dim sylwadau
2	Cyllid / Adran 151 (mandadol)	Dim sylwadau
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (mandadol)	Dim sylwadau
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth Cyfathrebu (TGCh)	
7	Sgriwtini	Bod y Pwyllgor Sgrwtini yn argymhell i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo'r Strategaeth a bod bob

		gwasanaeth yn blaenoriaethu'r Strategaeth yn eu gwaith dyddiol a'i fod yn amcan i bob gwasanaeth gynnwys yn eu Cynllun Gwasanaeth.
8	Aelodau Lleol	
9	Unrhyw gyrff allanol / arall/eraill	

E – Risgiau ac unrhyw gamau lliniaru (os yn berthnasol)		
1	Economaidd	Effaith Bositif
2	Gwrthdodi	Effaith Bositif
3	Trosedd ac Anhrefn	Effaith Bositif
4	Amgylcheddol	Effaith Bositif
5	Cydraddoldeb	Effaith Bositif
6	Cytundebau Canlyniad	
7	Arall	

F - Atodiadau:
Strategaeth Gwrth Dodi Asesiad Effaith

FF - Papurau Cefndir (cysylltwch os gwelwch yn dda gydag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

Strategaeth Gwrth Diodi

Mehefin 2018

Strategaeth Gwrth Diodi Drafft

1. Cyflwyniad

Mae'r teitl Tlodi yn ymddangos yn y newyddion yn ddyddiol bellach, gyda thlodi yn amlygu ei hun mewn amrywiol ffyrdd, o ddiwygiadau lles, tlodi tanwydd i lefelau incwm isel. Cyfeiri at deuluoedd sydd yn gweithio ar gyflogau isel fel 'Just about manging' (JAM). Yn aml teimlir nad oes modd i unigolion a theuluoedd wella eu sefyllfa eu hunain ac fe ymhelaethir ar hyn gan Joseph Rowntree Foundation (JRF):

'Poverty is damaging to those directly affected and to our economy and society. Poverty is linked to additional public spending on health, education, social care and police and criminal justice services in Wales of around £3.6 billion a year, equivalent to over 20% of the Welsh budget, with additional costs from lost tax revenues and costs to the social security system.'

Poverty casts a long shadow over people's lives. Children who grow up in low-income households have poorer mental and physical health than those who grow up in better-off families, and people who have experienced poverty or live in a deprived area have fewer years of life free from illness or disability and are likely to die sooner. At every stage of education, children from low-income backgrounds achieve worse results at school than those from better-off homes, increasing the risk that poverty will be passed from one generation to the next. And poverty acts as a brake on economic growth, limiting the skills and talents available to employers, reducing earnings potential which affects Treasury tax revenues, and diverting resources to top-up low wages that could be used in other ways.'

Un o'r negeseuon cryfaf am dlodi yng Nghymru bellach yw bod nifer o bobl sydd o fewn oedran gweithio mewn mwy o dlodi o'i gymharu â 10 mlynedd yn ôl.

2. Pwrpas cyflwyno'r Strategaeth

Mae'r angen am Strategaeth Gwrth Diodi wedi ei adnabod fel blaenoriaeth ar gyfer rhaglen waith yr Uned Strategol, Gwasanaethau Tai yn 2017-18 ac yn cael ei yrru ymlaen gan y Cynllun Corfforaethol, 2017-22 sydd yn nodi'r angen i:

- Greu'r amodau fydd yn galluogi pawb i gyflawni eu potensial tymor hir
- Gefnogi oedolion a theuluoedd bregus a'u cadw'n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosibl
- Weithio mewn partneriaeth gyda'n cymunedau i'w galluogi i ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau wrth warchod ein hamgylchedd naturiol

Mewn ymateb i'r uchod mae'r Strategaeth yn cael ei gyflwyno er mwyn:

- Cael cytundeb ar ddiffiniad o dlodi yn gorfforaethol
- Codi ymwybyddiaeth a gosod gwaelodlin o weithgaredd Gwasanaethau a phartneriaid
- Datblygu dull o fesur effaith Gwasanaethau a'r daclo tlodi o fewn ein cymunedau

Y bwriad yw cyflwyno Strategaeth Gwrth Diodi bydd yn cael ei gymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith er mwyn cynnal ymgynghoriad allanol yn fuan yn 2018. Nid oes Strategaeth Taclo Tlodi Corfforaethol yn bodoli yn bresennol.

Mae'r Strategaeth Gwrth Diodi yn atgyfnerthu rôl y Cyngor gyda'r agenda atal er mwyn cael canlyniad gwell, golyga hyn, yn hytrach na cheisio datrys materion ymhellach ymlaen pan maent yn fwy cymhleth ac yn tynnu ar fwy o adnoddau.

3. Beth yw tlodi?

Mae gan bawb syniad personol o beth yw tlodi gan nad oes un diffiniad pendant i'w ddisgrifio. Er mwyn cynnig cysondeb mae'r diffiniad isod yn cael ei gynnig gan y Joseph Rowntree Foundation (JRF) gan nad yw yn cyfeirio at incwm yn unig :-

Pan rydym yn son am dlodi, yr elfen fwyaf amlwg yw incwm- ond gall hefyd gynnwys diffyg mewn gallu i gael nwyddau a mynediad i wasanaethau angenrheidiol

'When a person's resources (mainly their material resources) are not sufficient to meet their minimum needs (including social participation).'

Mae hyn yn gyson gyda'r ddogfen ddiweddar Symud Cymru Ymlaen 2016-2021 gan Lywodraeth Cymru (LLC) sydd yn rhoi pwyslais ar ffyniant sydd yn golygu 'mwy na chyfoeth materol – mae'n golygu bod pob un ohonom yn cael bywyd o ansawdd da, ac yn byw mewn cymunedau cryf a diogel'.

Mae'r Cynllun Gweithredu sy'n nodi sut bydd yr uchod yn cael ei gyflawni wedi ei gyhoeddi gan LLC yn Rhagfyr, 2017 fydd yn:

- Mynd i'r afael ag anghydraddoldeb rhanbarthol a hyrwyddo gwaith teg
- Datblygu uchelgais ac annog dysgu i fyw
- Sicrhau bod gan bawb y sgiliau cywir ar gyfer byd sy'n newid
- Darparu seilwaith modern a chysylltiedig

<http://gov.wales/docs/det/publications/171213-economic-action-plan-cy.pdf>

Mae'r rhain yn rhoi sail i'r Cyngor fabwysiadu 5 thema ar lefel strategol, sef:

1. **Twf economaidd i bawb**- drwy gael swyddi gwell, swyddi lleol a chymorth i bobl allu cael gwaith
2. **Cynnydd mewn addysg a sgiliau** - sicrhau safon uchel o ddysgu, prentisiaeth, sgiliau ar gyfer oedolion a chngor gyrfaol da
3. **Cryfhau teuluoedd a chymunedau** -darparu gwasanaethau sydd yn cefnogi teuluoedd a chymorth blynyddoedd cynnar, mynediad amserol i wasanaethau fel iechyd meddwl
4. **Arbed costau a lleihau'r galw**- drwy ddarparu tai fforddiadwy a gwasanaethau fel trafndiaeth, we a lleihau gofynion fel costau ynni a chynyddu effeithlonrwydd ynni
5. **Cefnogaeth i bobl sydd mewn tlodi** - bydd nifer fechan o'r boblogaeth angen mwy o gefnogaeth oherwydd sefyllfa bersonol fel digartrefedd, iechyd meddwl neu drais yn y cartref a bydd angen sicrhau gwasanaeth sydd yn rhoi'r person yn y canol gan gynydd cryfderau'r unigolyn dros amser a chynnig gwasanaethau ataliol

Mae'r uchod yn seiliedig ar adroddiad diweddar gan JRF 'Prosperity without Poverty' sydd yn gosod fframwaith yn benodol ar gyfer Cymru. Wrth gyflwyno y themâu uchod bydd hyn yn hwyluso i wasanaethau berthnasu ei meysydd gwaith i'r themâu hyn. Mae modd perthnasu'r rhain i'r Cynllun Corfforaethol cyfredol.

4. Cyd-destun Cenedlaethol a Lleol

Mae'r isod yn gosod cyd-destun Cenedlaethol a Lleol i pam bod angen Strategaeth Taclo Tlodi:

Mae'r ddogfen **Ffyniant i Bawb: Y Strategaeth Genedlaethol** sydd wedi ei chyhoeddi yn ddiweddar yn nodi bod 'ffyniant yn golygu mwy na chyfoeth materol'.

Nod hirdymor y Strategaeth Genedlaethol yw creu Cymru sy'n ffyniannus a diogel, sy'n iach ac egnïol, sy'n uchelgeisiol ac yn dysgu, ac sy'n unedig a chysylltiedig. Mae Rhaglen Lywodraethu, *Symud Cymru Ymlaen*, yn nodi'r prif ymrwymadau i'w gwireddu rhwng nawr a 2021. Prif themâu'r Strategaeth Ffyniant i Bawb yw bod Cymru yn:

Ffyniannus a Diogel - nod yw creu economi yng Nghymru sy'n cynnig cyfleoedd i bawb ac sy'n mynd i'r afael ag anghydraddoldeb, gan sicrhau ffyniant i unigolion ac i'r genedl.
Iach ac Egnïol – nod yw gwella iechyd a llesiant yng Nghymru, ar gyfer unigolion, teuluoedd a chymunedau.

Uchelgeisiol ac yn Dysgu – nod yw creu'r awydd ym mhawb i ddysgu drwy gydol eu bywydau, a'u hysbrydoli i fod y gorau y gallant fod.

Unedig a Chysylltiedig - nod yw meithrin cenedl lle y mae pobl yn ymfalchïo yn eu cymunedau, yn yr hunaniaeth Gymreig a'r iaith Gymraeg, ac yn ein lle yn y byd.

Nol yn 2010, cyflwynwyd LLC Mesur Plant a Theuluoedd, Cymru oedd y genedl gyntaf yn y DU i gynnwys ymrwymiad i drechu tlodi plant yn ei deddfau. Fe gyhoeddwyd i Strategaeth Tlodi Plant i Gymru gyda'r bwriad o wella canlyniadau aelwydydd incwm isel, gan roi dyletswydd ar awdurdodau lleol a chyrrff cyhoeddus i gydweithio i daclo tlodi plant.

Mewn adolygiad y 2015, maent yn cydnabod nad ydynt am wireddu'r uchelgais o gael gwared â thlodi plant erbyn 2020, fel y nodir yn Neddf Tlodi Plant, 2010. Mae LLC felly am ddatblygu dull amgen mwy realistig, lle byddent yn canolbwyntio ar yr elfennau hynny o dlodi plant y gall Llywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus ledled Cymru ddylanwadu'n uniongyrchol arnynt. Un dull o gyflawni hynny yw drwy'r Ffyniant i Bawb a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Cysondeb â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Mae Datganiad Amcanion Lles y Cyngor yn adlewyrchu asesiad 'drafft' o lesiant gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ac yn nodi fel Cyngor, byddwn yn gweithio tuag at Ynys sy'n datblygu ac yn meithrin:

- unigolion annibynnol o fewn teuluoedd cryf sy'n byw mewn cymunedau iach sydd yn:
 - ffynnu
 - llewyrchus
 - fywiog ac yn
 - gwydn

Amcanion Llesiant

Mae Amcanion Llesiant y Cyngor ar gyfer 2017-18 yn seiliedig ar yr asesiad drafft a wnaed gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Yr amcanion Llesiant yw:

- Creu cymunedau cynaliadwy drwy ddatblygu economi ffyniannus a llewyrchus sy'n cynnig y cyfle i bob trigolyn lwyddo, waeth beth fo'u cefndir.
- Gwella rhagolygon tymor hir teuluoedd a phlant drwy sicrhau bod pob plentyn yn cael y dechrau gorau mewn bywyd, eu bod yn ddiogel ac yn iach a bod pob disgybl, waeth beth fo'u cefndir neu eu hoedran, yn cyrraedd eu potensial.

- Diogelu a gwella'r amgylchedd naturiol ac adeiledig trwy sicrhau isadeiledd modern o ansawdd da sy'n addas i unigolion a busnesau fel ei gilydd
- Sicrhau cyflenwad o dai fforddiadwy ac o ansawdd uchel a rheoli'r cyflenwad hwnnw er mwyn datblygu cymunedau dwyieithog gwydn sy'n hyrwyddo'r iaith Gymraeg a'r diwylliant Cymreig a sicrhau dyfodol tymor hir yr iaith ar yr ynys.

Mae Cynllun Llesiant Drafft Gwynedd ac Ynys Môn yn blaenoriaethu effaith tlodi ar lesiant ein cymunedau gan adnabod yr angen i ddatblygu dealltwriaeth fanwl o sut mae tlodi yn effeithio ar ein hardaloedd ac yn ceisio sicrhau bod y gwaith sy'n digwydd yn y maes ar draws y cyrff cyhoeddus yn fwy effeithiol er mwyn lliniaru effaith hir dymor tlodi.

<https://www.llesiantgwyneddamon.org/cy/>

Mae safle we Llesiant Gwynedd a Môn yn rhoi linc i wybodaeth am ddata sydd yn berthnasol i Ynys Môn

<https://www.llesiantgwyneddamon.org/Uploads/Pages/Documents/3-4-4-22-2-Tablau-Data-Aseiad-o-Leisant-Lleol-Gwynedd-a-M244n.pdf>

Cynllun Corfforaethol Mon,2017-22

Fel nodwyd eisoes mae'r Cynllun Corfforaethol yn nodi'r angen i weithio tuag at Ynys Môn fydd yn iach, yn ffynnu ac yn llewyrchus' ar angen i gydlynu yn effeithiol i daclo tlodi.

Ers 2013 mae pob ymgynghoriad gan y Cyngor wedi derbyn neges glir i gefnogi'r bobl fwyaf bregus, datblygu'r economi a sicrhau llesiant pobl yr Ynys. Y blaenoriaethau hyn felly yw sail y meysydd ffocws yn y cynllun corfforaethol.

5. Pam bod angen taclo tlodi?

Wrth lunio'r Strategaeth daethpwyd ar hyd nifer o wybodaeth am effaith tlodi, mae'r isod yn crynhoi ychydig o'r gwaith ymchwil:

Mae gwybodaeth gan Uned Ystadegau ac Ymchwil yn dangos gwybodaeth ddiweddaraf am dlodi ar draws Cymru, gweler y linc isod:

https://www.slideshare.net/YstadegauCymru/tlodi-incwm-cymharol-prif-ffigurau-2018?next_slideshow=1

<https://gov.wales/statistics-and-research/households-below-average-income/?lang=cy>

Tlodi Tanwydd

Mae Tlodi Tanwydd yn effeithio nifer o bobl oherwydd:

- Cynnydd mewn costau ynni
- Dim cynnydd mewn incwm ac effaith diwygio lles
- Tai preifat aneffeithiol lle na all tenant wella ei sefyllfa ei hun
- Dulliau gwresogi aneffeithiol, yn enwedig o fewn sector breifat
- Tariff ynni yn tueddu i fod yn uwch i bobl fregus oherwydd nad ydynt yn newid cyflenwyr neu yn defnyddio 'meters pre-paid'

Gweler map ar y linc:

<https://gov.wales/docs/desh/policy/090129fuelmapangleseven.pdf>

Mae gofynion ECO ar gwmnïau ynni yn golygu bod rhaid iddynt roi cymorth i rai sydd yn stryglu i gynhesu eu cartref sef rhai sydd ar gyflogau isel ac yn fregus.

Mae Gwaith Ymchwil gan **JRF** yn dangos mai costau tŷ sydd yn cael effaith mwyaf ar aelwydydd ym Mhrydain, gyda 3.4 miliwn yn byw mewn tlodi incwm cymharol. Mae'r ffigur hwn wedi cynyddu yn ystod yr 20 mlynedd diwethaf gyda llawer yn byw yn y sector breifat, gyda 70% yn gwario mwy na thraen eu hincwm ar gostau tŷ.

Gall tenantiaid tai cymdeithasol gael eu heffeithio yn ogystal, gan fod y berthynas rhwng pa mor sensitif yw lefelau rhenti i lefelau tlodi yn agos iawn. Mae budd dal tai wedi bod o gymorth i rai sydd yn methu talu eu costau tŷ, tra ar yr un pryd wedi cyfrannu at ddiffyg cymhelliad ariannol i weithio ac wedi creu cylch tlodi. Mae Credyd Uniongyrchol yn symud i ffwrdd o hyn. Ond, mae gosod lefel ar faint all aelwyd ei hawlio mewn budd dal yn golygu bod llawer yn gorfod defnyddio arian sydd i fod yn rhan o gostau byw ar gyfer costau tŷ.

Mae LLC wedi comisiynu cyfres o adroddiadau ar effaith Diwygio Lles

<https://gov.wales/topics/people-and-communities/welfare-reform-in-wales/analysing-reforms/?skip=1&lang=cy>

Mae gwybodaeth gyfredol gan Adran Gwaith a Phensiynau yn dangos bod

- 98 % yn hawlio Credyd Cynhwysol Gwasanaeth Llawn (UCFS) ar lein
- 54% yn gallu cofrestru cais heb unrhyw gymorth
- 30% yn gweld hi'n anodd gwirio eu hunain ar-lein (Identity verification)
- 43% o hawlwr angen mwy o gefnogaeth i gofrestru eu cais
- 31% angen cefnogaeth barhaol i reoli ei chyfri digidol UCFS
- 33% gydag ôl-ddyled rhent ag yn cael hi yn anodd talu rhent

Rhentu yn y sector breifat

Mae gwaith ymchwil gan Brifysgol Sheffield Hallam yn dangos bod tenantiaid sydd yn byw mewn tai sector preifat yn goddef tai oer gan eu bod yn poeni am gostau gwresogi uchel a byddent yn cael eu taflu allan os byddent yn cwyno.

Tlodi a Phobl Hyn

Mae diwygio lles a mesuriadau caledi wedi golygu llai o wariant ar wasanaethau ar gyfer pobl hyn. Mae Age Uk yn nodi bod bron i filiwn o bobl hyn hefo gofynion gofal cymdeithasol sydd ddim yn cael eu cwrdd.

Wrth gymharu data o'r Cyfrifiad, mae pobl sydd a'i gweithgareddau wedi cyfyngu 'llawr' oherwydd problem iechyd neu anabledd yn uwch na 3 y cant yn uwch yn Gymru (11.9%) na Lloegr (8.3%) yn 2011.

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/disability/articles/disabilityinenglandandwales/2013-01-30>

Tlodi mewn gwaith oherwydd cyflogau isel

Adroddiad Sefydliad Polisi Cyhoeddus i Gymru yn dangos cynnydd mewn tlodi i deuluoedd sydd mewn gwaith. Mae diffiniad o gyflog isel yn cael ei osod ar £7.43 yn y gwaith ymchwil hwn.

Mae rhai sydd yn gweithio o fewn gwasanaethau arlwyo a llety mwyaf tebygol o fod ar gyflogau isel, gyda bron i 60% o weithlu Cymru o fewn y categori hwn. Mae rhai sydd yn

gweithio o fewn gofal preswyl, cyfanwerthu a mân-werthu hefo lefel isaf o gyflogau, gyda thua 40% o'r gweithlu yn y categori hwn.

Mae adroddiad gan Sefydliad Polisi Cyhoeddus i Gymru yn cydnabod fod mynediad i waith yn anos pan mae unigolion yn byw mewn ardal wledig.

<http://ppi.w.org.uk/files/2016/06/An-introduction-to-Rural-Poverty.pdf>

Bydd datblygiadau cynlluniau mawr ar yr Ynys yn cael effaith ar gyflogau dros y blynnyddoedd nesaf.

Effaith ar ffordd mae pobl yn gwneud penderfyniadau

Mae adroddiad gan JRF yn dangos fel mae byw mewn tlodi yn effeithiol ffordd mae pobl yn gwneud penderfyniadau:

<https://www.jrf.org.uk/report/how-poverty-affects-peoples-decision-making-processes>

Mae'r astudiaethau yn dangos bod rhai sydd yn byw mewn tlodi neu yn agos at dlodi yn profi newid yn eu prosesau seicolegol, cymdeithasol a diwylliannol a all llesteirio eu gallu i wneud penderfyniadau fyddai o fudd yn y tymor hir. Mae nifer o benderfyniadau ac ymddygiad isymwybod yn delio gyda'r presennol yn hytrach na'r dyfodol a'r damcaniaethol. Mae penderfyniadau felly wedi eu haddasu a'u cyfyngu i'r amgylchiadau presennol.

Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACE)

Mae [Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod \(ACEs\)](#) yn brofiadau trawmatig sy'n digwydd cyn 18 oed ac maent yn cael eu cofio drwy gydol oedolaeth.

Mae'r profiadau hyn yn amrywio o ddiodef cam-drin meddyliol, rhywiol a chorfforol i gael eu magu mewn cartref lle ceir cam-drin domestig, cam-drin alcohol, rhieni'n gwahanu neu gamddefnyddio cyffuriau.

Mae tystiolaeth yn dangos bod plant sy'n profi plentyndod llawn straen ac o ansawdd isel yn fwy tebygol o ddatblygu ymddygiad sy'n niweidiol i iechyd a gwrthgymdeithasol, yn fwy tebygol o berfformio'n wael yn yr ysgol, ac yn fwy tebygol o gymryd rhan mewn troseddau ac yn llai tebygol o fod yn aelod cynhyrchiol o'r gymdeithas yn y pen draw.

Tlodi Plant

Mae data gan End Child Poverty, 2018 yn dangos bod 3812 p blant mewn tlodi, sef 27.2% o blant mewn tlodi.

<http://www.endchildpoverty.org.uk/poverty-in-your-area-2018/>

ONS code	Percentage of children in poverty, July-Sept 2017 Local Authority and wards*	BEFORE HOUSING COSTS		AFTER HOUSING COSTS	
		Number of children	%	Number of children	%
W06000001	Isle of Anglesey/Ynys Môn	2,425	17.33%	3,812	27.24%
W05000981	Aethwy	125	10.27%	202	16.63%
W05000982	Bro Aberffraw	118	17.85%	185	27.97%
W05000983	Bro Rhosyr	139	13.40%	221	21.38%
W05000984	Caergybi	407	22.53%	631	34.97%
W05000985	Canolbarth Môn	345	16.85%	545	26.60%
W05000986	Llifôn	176	13.98%	281	22.29%
W05000987	Lligwy	167	17.26%	261	27.01%
W05000988	Seiriol	113	11.74%	181	18.88%
W05000989	Talybolion	253	19.65%	392	30.50%
W05000990	Twrcelyn	250	18.14%	392	28.40%
W05000991	Ynys Gybi	311	22.58%	476	34.65%

6. Gosod Gwaelodlin

Mae'r tablau isod yn rhestr y gweithgareddau fydd yn digwydd ar draws Gwasanaethau yn y tymor byr, canolig a hir gan ddefnyddio'r 5 thema strategol gan ddiffinio tymor byr o fewn y flwyddyn, tymor canolig 2-3 blwyddyn, a thymor hir yn 4-5 mlynedd:

Blaenoriaeth1:	Twf economaidd i bawb- drwy gael swyddi gwell, swyddi lleol a chymorth i bobl allu cael gwaith gweithredu drwy:		
Datblygu Economaidd	<p>Tymor byr</p> <p>Cyflawni cynlluniau TRI Llywodraeth Cymru gan ddarparu gwybodaeth am nifer ac effaith y cynlluniau</p>	<p>Tymor Canolig</p> <p>Peilota Fframwaith Cenedlaethau'r Dyfodol</p> <p><u>Fframwaith Cenedlaethau'r Dyfodol</u> <u>https://futuregenerations.wales/cy/documents/mae-fframwaith-cenedlaethau-dyfodol/</u></p> <p><u>Future Generations Framework</u></p> <p>Cefnogi a dylanwadu Cais Twf, Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru</p>	<p>Tymor Hir</p> <p>Sicrhau buddsoddiad o fewn sector fusnes preifat er mwyn cynyddu swyddi yn lleol</p> <p>Uchafu buddion economaidd lleol drwy Wylfa Newydd a datblygiadau newydd eraill</p>

Blaenoriaeth 2:	Cynnydd mewn addysg a sgiliau - sicrhau safon uchel o ddysgu, prentisiaeth, sgiliau ar gyfer oedolion a chyngor gyrfael da gan weithredu drwy:		
Addysg	<p>Tymor Byr</p> <p>Cynnig gwasanaeth gofal plant i ardaloedd penodedig gyda bwriad o'i gyflwyno ar draws yr Ynys</p> <p>Addysg gydol oes- darparu hyfforddiant ar wella sgiliau digidol gan adrodd ar nifer fydd hefyd o gymorth ar gyfer newidiadau diwygio lles</p>	<p>Tymor Canolig</p> <p>Darparu gweithgareddau i annog teuluoedd gymryd rhan mewn digwyddiadau celf a chymdeithasol gan adrodd ar nifer sydd wedi cymryd rhan</p> <p>Nifer sydd wedi cymryd rhan drwy Dechrau'n Deg</p>	<p>Tymor Hir</p> <p>Rhaglen moderneiddio Ysgolion er mwyn rhoi'r cyfleusterau gorau i wella cyfleoedd addysg</p> <p>Cyflawni Strategaeth STEM Ysbrydoli Pobl Ifanc Ynys Môn</p>

Blaenoriaeth 3:	Cryfhau teuluoedd a chymunedau -darparu gwasanaethau sydd yn cefnogi teuluoedd a chymorth blynyddoedd cynnar, mynediad amserol i wasanaethau fel iechyd ag ati		
Gwasanaethau Cymdeithasol: Gwasanaethau Plant	<p>Tymor byr</p> <p>Adolygu dulliau ymyrraeth a chynnal teuluoedd er mwyn gallu targedu adnoddau yn effeithiol</p> <p>Adrodd ar nifer o blant sydd wedi gwireddu eu hamcanion o fewn Cynlluniau drwy Teulu Môn</p>	<p>Tymor Canolig</p> <p>Cynnig gwasanaethau ataliol drwy Teulu Môn a Dechrau'n Deg</p> <p>Gwireddu Strategaeth Ataliol ar gyfer Plant a Theuluoedd</p>	<p>Tymor Hir</p> <p>Gallu mesur effaith o gyfrannu at wydnwch teuluoedd</p>
Gwasanaethau Cymdeithasol: Gwasanaethau Oedolion	<p>Tymor byr</p> <p>Darparu gwasanaeth Cydlynwyr Cymunedol er mwyn atal unigedd a hyrwyddo cyfleoedd cymdeithasu</p>	<p>Tymor Canolig</p> <p>Datblygu Cynllun Tai Gofal Ychwanegol yn ardal Seiriol</p>	<p>Tymor Hir</p> <p>Datblygu model o gyd- weithredu er mwyn darparu gwasanaethau ar gyfer pobl ag anableddau</p>
Gweithio gyda thrydydd sector a phartneriaid	Adnabod cyfleoedd yn ystod cyfnod y Strategaeth gan sicrhau gwerth cymdeithasol i unrhyw ymyrraeth ar y cyd		

Blaenoriaeth 4:	Arbed costau a lleihau'r galw- drwy ddarparu tai fforddiadwy a gwasanaethau fel trafnidiaeth, we a lleihau gofynion fel costau ynni a chynyddu effeithlonrwydd ynni drwy weithredu yn ystod y tymor byr / canolig ar:
Gwasanaethau Tai	Gwireddu Cynllun Busnes HRA - Tymor Hir Gwireddu Strategaeth Asedau Tai- Tymor Byr Gwireddu Cynllun Comisiynu Cefnogi Pobl – Tymor Canolig
Gwasanaethau Cymdeithasol	Cynnig gwasanaethau drwy Teulu Môn, Teuluoedd yn Gyntaf, Dechrau yn Deg, Taliadau Uniongyrchol – Tymor Byr
Gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth	Darparu dulliau digidol sydd yn eu gwneud yn hawdd i drigolion gysylltu gyda'r Cyngor- Tymor Byr
Gwasanaeth Refeniw a Budd daliadau	Mabwysiadu Polisi Casglu Dyledion Corfforaethol – Tymor Canolig
Gwasanaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	Darparu gwasanaeth Cludiant Cymunedol Mon gan ddangos nifer sydd yn defnyddio'r gwasanaeth Darparu gwasanaeth cludiant cyhoeddus sydd yn seiliedig ar anghenion teithwyr i allu cyrraedd canolfannau sydd yn rhan o strategaeth cynllunio lle- tymor byr

Blaenoriaeth 5:	Cefnogaeth i bobl sydd mewn tlodi gan weithredu drwy:		
Ar lefel gorfforaethol	Tymor byr Gweithredu ar gynllun gwaith Hwb Diwygio Lles Sicrhau bod gwasanaethau ataliol ar gael drwy fframwaith ataliol- Gwasanaethau Oedolion, Plant a Chefnogi Pobl	Tymor Canolig Datblygu Strategaeth Cynllunio Lle Ymateb i amcan o fewn Cynllun Llesiant i adnabod effaith tlodi ar lesiant ein cymunedau	Tymor Hir Adolygu Strategaeth Gwrth Dlodi sydd yn seiliedig ar ddata er mwyn helpu pobl rhag mynd i dlodi

	<p>Paratoi ar gyfer dosbarthu grant ataliol wedi ei gyfuno gan LLC,2019 ymlaen gan asesu effaith hyn</p> <p> Cymraeg.pdf</p>	<p>Cydweithio gyda'n partneriaid er mwyn cynnig gwasanaethau amgen ac sydd yn cynnal pobl rhag mynd i dlodi</p>	
--	---	---	--

7. Ymatebion dilyn cyfnod ymgynghori

Mae ymgynghori wedi digwydd drwy safle we'r Cyngor, cyfryngau cymdeithasol a linc wedi ei yrru at brif bartneriaid; o'r ymatebion roedd pob un yn ymateb ar ran sefydliad.

Mae'r crynodeb isod:

- Pob ymateb yn cytuno bod angen Strategaeth
- Mae pawb yn cytuno gyda pwrpas y Strategaeth
- Gan ddefnyddio data sydd yn berthnasol i Ynys Mon gellir cael gwaelodlin a ellir ei ddatblygu yn bellach
- Mae ymatebion yn dangos bod gan y Cyngor rol ganolog mewn cydlynu a chael effaith ar dlodi. Mae rhai ymatebion yn benodol i wasanaethau ac byddent yn cael eu rhannu gyda hwy.
- Mae'r trydydd sector a phartneriaid yn cydnabod bod ganddynt rôl mewn delio gyda thlodi ac yn barod i weithio hefo'r Cyngor.

Cyngor Sir Ynys Môn - Templed ar gyfer Aseu'r Effaith ar Gydraddoldeb

Hanes adolygu:		
Fersiwn	Dyddiad	Crynodeb o'r newidiadau
0.1	2.7.18	drafft

Cam 1: Y Cefndir	
1 - Beth sy'n cael ei aseu?	Strategaeth Gwrth-Dlodi
2 - Ydy'r cynnig yma'n un newydd neu un sy'n bodoli eisoes?	newydd
3 - Beth yw nodau a phwrpas y cynnig yma?	Strategaeth yn cael ei gyflwyno er mwyn: <ul style="list-style-type: none"> Cael cytundeb ar ddiffiniad o dlodi yn gorfforaethol Codi ymwybyddiaeth a gosod gwaelodlin o weithgaredd Gwasanaethau a phartneriaid Datblygu dull o fesur effaith Gwasanaethau a'r daclo tlodi o fewn ein cymunedau
4 - Pwy sydd yn gyfrifol am y cynnig sy'n cael ei aseu?	Pob Gwasanaeth
5 - Pwy yw'r swyddog arweiniol ar gyfer cynnal yr asesiad yma?	Gwasanaethau Tai, Uned Strategol

Cam 1: Y Cefndir	
6 - Pwy arall sy'n cymryd rhan yn yr asesiad yma?	Gwasanaethau a phartneriaid
7 - Oes yna gyswllt rhwng y cynnig yma a meysydd gwaith eraill? Er enghraifft, oes una unrhyw gynigion neu bolisiau eraill y dylid eu cymryd ystyriaeth wrth asesu'r effaith?	Gall bob bolisi gael effaith ar dlodi
8 - Pwy fyddai'n cael eu heffeithio gan y cynnig/ion (yn negyddol neu'n gadarnhaol, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol)?	Trigolion Ynys Mon

9 - Ydy'r cynnig yn berthnasol i sut mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â dyletswydd cyffredinol y sector gyhoeddus mewn perthynas â phobl sy'n cael eu gwarchod gan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010?	Ydy'	Nac ydy'
Dileu gwahaniaethu ac aflonyddu	x	
Hyrwyddo cyfleoedd cyfartal	x	
Meithrin perthynas dda	x	
Diogelu a hyrwyddo hawliau dynol	x	
Noder: Fel rheol, mae unrhyw cynnig sy'n cael effaith ar bobl yn debygol o fod yn berthnasol ar draws pob grwp a warchodir.		

Cam 2: Casglu gwybodaeth	
10 - A yw'r cynnig yma'n sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn unol â Pholisi Iaith Gymraeg y Cyngor Sir?	yndi
11 - Oes cyfle yma i gynnig mwy o gyfleoedd i bobl ddysgu a / neu ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd?	oes
12 – A fydd y maes gwaith hwn yn gwneud cynnig rhagweithiol i ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg i ddefnyddwyr?	Na fydd
13 – A fydd y cynnig hwn yn debygol o warchod a hyrwyddo'r Gymraeg o fewn y gymuned?	Bydd
<p>Mae Atodiad 1 i'r Canllawiau Asesu Effaith yn rhestru cyfres o gwestiynau y dylid eu hystyried wrth edrych sut bydd cynigion yn effeithio ar yr iaith Gymraeg yn gyffredinol. Bydd y graddau mae'r cwestiynau hyn yn berthnasol yn dibynnu ar y cynnig dan sylw. Y bwriad yw gwneud i chi feddwl am effaith neu gyfraniad ehangach posibl ac mae modd eu defnyddio fel sail ar gyfer ystyried cwestiynau 10 - 13 uchod.</p> <p>Fodd bynnag, wrth edrych ar sut fyddai prif bolisïau a strategaethau'r Cyngor yn effeithio ar y Gymraeg, argymhellir y dylid ystyried y cwestiynau hyn yn fwy manwl er mwyn cynnal asesiad cynhwysfawr – mae templed ar wahân ar gael gyda'r papurau hyn ar MonITor, i chi gwblhau os fyddai hynny'n briodol.</p>	
14 - Oes yna unrhyw faterion sydd angen ystyriaeth o ran Hawliau Dynol? Os oes, beth yw'r materion yma? (Er enghraifft, a fyddai'r cynnig yn arwain at fethu a diogelu'r hawl i breifatrwydd?) (Mae'r 16 hawl sylfaenol wedi'u rhestru yn Atodiad 1).	Nag oes

Cam 2: Casglu gwybodaeth		
15 - Ydi cynnig yn cyflawni unrhyw rai o'r saith nod llesiant cenedlaethol a amlinellir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015? (Mae disgrifiadau o'r nodau llesiant wedi'u rhestru yn Atodiad 2)	Cymru lewyrchus	x
	Cymru gydnerth	x
	Cymru iachach	x
	Cymru sy'n fwy cyfartal	x
	Cymru o gymunedau cydlynus	x
	Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu	x
	Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang	x
16 - Beth sydd wedi cael ei wneud hyd yn hyn o ran cyfranogiad ac ymgynghoriad mewn perthynas â'r cynnig yma?	Cyfnod o ymgynghori wedi bod	
17 – Ydych chi wedi defnyddio unrhyw wybodaeth arall sy'n berthnasol i'r cynnig fel rhan o'ch asesiad? Os hynny, rhowch y manylion yma ogydda.	Data cenedlaethol a lleol	
18 - Oes yna unrhyw fylchau yn y wybodaeth a gasglwyd hyd yma? Os oes, sut fydd y rhain yn cael sylw?		

Cam 3: Asesu'r effaith debygol ac adnabod camau lliniaru

19 - Nodwch isod unrhyw effaith debygol o safbwynt cydraddoldeb ar y grwpiau unigol, ynghyd ag adnabod pa gamau gellir eu cymryd i leihau neu wella'r effeithiau yma.

*Er mwyn penderfynu natur yr effaith debygol, dewisiwch un o'r canlynol os gwelwch yn dda – **Negyddol / Cadarnhaol / Dim effaith**

Y grwp a warchodir	*Yr effaith debygol	Manylion am yr effaith	Camau i liniaru effaith negyddol
Oed	Cadarnhaol		
Anabledd	Cadarnhaol		
Rhyw	Cadarnhaol		
Newid Rhyw	Dim effaith		
Beichiogrwydd a Mamolaeth	Dim effaith Dim effaith		
Hil / Ethnigrwydd / Cenedligrwydd	Dim effaith		
Crefydd neu Gred	Dim effaith		
Cyfeiriadedd Rhywiol	Dim effaith		
Yr iaith Gymraeg	Cadarnhaol		
Hawliau Dynol	Cadarnhaol		
Priodas neu bartneriaeth sifil	Cadarnhaol		
Unrhyw fater arall perthnasol, ee tlodi, mynediad at wasanaethau mewn ardaloedd gwledig			

Cam 4: Canlyniad yr asesiad	
20 - Nodwch y prif effeithiau sydd wedi cael eu hadnabod a sut y bwriedir lliniaru'r effeithiau negyddol (sef crynodeb o'r tabl uchod).	Dim effaith negeddyol wedi ei adnabod
21 – Oes yna strategaeth ar gyfer delio gydag unrhyw effeithiau sydd ddim yn anghyfreithlon ond nid oes modd eu hosgoi nag eu lliniaru?	
22 - Disgrifiwch unrhyw weithredu a wnaed neu a fwriedir i wneud y mwyaf o'r cyfle i hyrwyddo cydraddoldeb a/neu nodau'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (cynaliadwyedd). (Rhestrir y saith nod llesiant yn Atodiad 2)	Strategaeth yn hyrwyddo cyfleoedd pobl i allu cymryd rhan yn eu cymuendau ac i fod yn wydyn
23 - A oes angen ail-ystyried y cynnig o ganlyniad i gynnal yr asesiad yma? (Gallai tystiolaeth o effaith negyddol wneud y cynnig yn anghyfreithlon. Os rydych chi wedi adnabod effaith negyddol, dylid ystyried os oes modd cario 'mlaen gyda'r cynnig ar yr adeg yma).	Nag oes
24 - A fydd y cynnig yn cael ei fabwysiadu / anfon ymlaen am gymeradwyaeth? Pwy fydd yn gwneud y penderfyniad?	Pwyllgor Sgrwtini yn argymhell bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r Strategaeth
25 - Oes yna drefniadau monitro mewn lle? Beth yw'r trefniadau hynny?	Cynllun gwaith mewn lle

Cam 5 – Cynllun Gweithredu

Rhowch fanylion yma am unrhyw weithrediadau sydd wedi'u cynllunio yn dilyn cwblhau'r asesiad. Dylid cynnwys unrhyw newidiadau a wnaed i leihau neu ddileu effaith negyddol tebygol neu wirioneddol, ynghyd ag unrhyw drefniadau i gasglu data neu wneud gwaith ymchwil pellach

Cyf	Gweithrediadau arfaethedig	Swyddog arweiniol	Amserlen

Atodiad 1 – Hawliau Dynol

Hawliau a rhyddid i bob unigolyn yw hawliau dynol, gwaeth beth yw eu cenedligrwydd nag eu dinasyddiaeth. Mae yna 16 o hawliau sylfaenol yn y Ddeddf Hawliau Dynol - i gyd wedi'u cymryd o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol. At bwrpas y Ddeddf, fe gyfeirir atynt fel 'Hawliau'r Confensiwn'. Fe'u rhestrir isod:

(Cyflwyniad yw Erthygl 1 – nid yw wedi'i ymgorffori yn y Ddeddf Hawliau Dynol)

Erthygl 2: Yr hawl i fywyd

Erthygl 3: Gwahardd artaith

Erthygl 4: Gwahardd caethwasiaeth a llafur gorfodol

Erthygl 5: Yr hawl i ryddid a diogelwch

Erthygl 6: Yr hawl i dreial teg

Erthygl 7: Dim cosb heb gyfraith

Erthygl 8: Hawl i barch at fywyd preifat a theuluol

Erthygl 9: Rhyddid meddwl, cydwybod a chrefydd

Erthygl 10: Rhyddid mynegiant

Erthygl 11: Rhyddid cymdeithasiad ac ymgynnull

Erthygl 12: Yr hawl i briodi

Erthygl 14: Gwahardd gwahaniaethu

Erthygl 1 o Brotocol 1: Diogelu eiddo

Erthygl 2 o Brotocol 1: Hawl i gael addysg

Erthygl 3 o Brotocol 1: Hawl i etholiadau rhydd

Erthygl 1 o Brotocol 13: Diddymu'r gosb eithaf

Atodiad 2 – Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf hon yn ymwneud â gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae angen i gyrrff cyhoeddus wneud yn siŵr eu bod yn ystyried yr effaith a gaiff eu penderfyniadau ar bobl sy'n byw eu bywydau yng Nghymru yn y dyfodol. Mae'r ddeddf yn pennu saith o nodau llesiant:

Nod	Disgrifiad o'r nod
Cymru lewyrchus	Cymdeithas arloesol, gynhyrchiol, carbon isel sy'n cydnabod y terfynau sydd ar yr amgylchedd byd-eang ac sydd, o ganlyniad, yn defnyddio adnoddau mewn modd effeithlon a chymesur (gan gynnwys gweithredu ar newid yn yr hinsawdd); ac sy'n datblygu poblogaeth fedrus ac addysgedig mewn economi sy'n cynhyrchu cyfoeth ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth, gan ganiatáu i bobl fanteisio ar y cyfoeth a gynhyrchir drwy gael gafael ar waith addas.
Cymru gydnerth	Cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol sy'n cynnal cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid yn yr hinsawdd).
Cymru iachach	Cymdeithas lle mae llesiant corfforol a meddyliol pobl cystal â phosibl a lle deellir dewisiadau ac ymddygiadau sydd o fudd i iechyd yn y dyfodol.
Cymru sy'n fwy cyfartal	Cymdeithas sy'n galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir neu eu hamgylchiadau (gan gynnwys eu cefndir a'u hamgylchiadau cymdeithasol-economaidd).
Cymru o gymunedau cydlynus	Cymunedau atyniadol, hyfyw a diogel sydd â chysylltiadau da.
Cymru â diwylliant bywiog le mae'r Gymraeg yn ffynnu	Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden.
Cymru sy'n gyfrifol ar lefel byd-eang	Cenedl sydd, wrth iddi wneud unrhyw beth i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, yn ystyried a allai gwneud peth o'r fath gyfrannu'n gadarnhaol at lesiant byd-eang.